Eduskunnan ympäristövaliokunta, 1.10.2024 klo 10.00 Teams

LAUSUNTO: Valtion talousarvio vuodelle 2025,
Pääluokka 35; pääasiassa Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Luontopalvelujohtaja Henrik Jansson, Metsähallitus

Momentti 35.10.52 (YM)

Metsähallituksen luontopalvelut (jäljempänä Luontopalvelut) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunnon koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Luontopalvelujen saama valtion budjettirahoitus on suurimmaksi osaksi ympäristöministeriön momentilla 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Momentilta rahoitetaan kansallispuistojen, muiden luonnonsuojelualueiden, luonnonsuojeluun varattujen alueiden, erämaa-alueiden ja kulttuuriperintökohteiden hoitoa sekä uhanalaisten eliölajien ja luontotyyppien suojelua. Hallituksen esityksessä vuoden 2025 budjettiin on momentille 35.10.52 esitetty yhteensä 48,4 milj. € (48,1 milj. € vuonna 2024), josta ns. perusrahoituksen osuus on 46,2 milj. € ja kertaluonteisen määrärahan 2,2 milj. € (ARVO-hanke 2,0 milj. € ja Tiilikkajärven kansallispuiston hoito 0,2 milj. €). Lisäksi on huomattava, että Hallituksen esityksessä oikeusministeriön momentilta 25.40.74 Luontopalvelujen käytössä ollut nk. vankityöraha on poistettu kokonaan (1,3 milj. € vuonna 2024).

Yleistä
Luontopalvelujen vastuut ovat vuosien varrella lisääntyneet merkittävästi ja mm. uusia kansallispuistoja on perustettu tiiviiseen tahtiin. Monet uusista tehtävistä ovat tulleet hoidettavaksi ilman pysyvää rahoitusta. Niitä – kuten Luontopalvelujen toimintaa yleisemminkin - on hoidettu merkittävissä määrin erillisrahoitusten kautta. Tulevaisuudessa perusrahoituksen on riitettävä käytännössä kaikkeen tekemiseen, myös esimerkiksi arvokkaiden kulttuuriperintökohteiden hoitoon. Perusrahoituksella on hoidettava myös lukuisten EU-projektien omavastuuosuudet. Niin sanotun avolaitosrahan alasajo vaikuttaa myös suoraan rahoitustarpeeseen: aiemmin Rikosseuraamuslaitoksen vankityörahalla (1,3 M€) on hoidettu merkittävä osa eteläisen Suomen retkeilyinfrasta. Vankityön päättyessä myös näiden alueiden hoito on katettava YM:n perusrahoituksella.

Tuottavuuden parantaminen
Luontopalveluissa toiminnan ja tuottavuuden kehittämistä on tehty jo monin tavoin muutaman viime vuoden aikana. Johtamisjärjestelmä uudistettiin vuonna 2021, ja vuoden 2023 alussa aloitettiin mittava toimintatapauudistus, jossa organisaatiorakennetta yksinkertaistettiin. Samalla siirryttiin alueorganisaatioista valtakunnalliseen, asiakasarvoa tuottavaan toimintamalliin. Loppuvuoden 2023 muutosneuvottelujen seurauksena 38 vakituista ja noin 100 määräaikaista työsuhdetta päättyi. Kahden vuoden aikana Luontopalvelujen htv-määrä on kaikkiaan lähes puolittunut. Tehdyillä toimenpiteillä on tervehdytetty kustannusrakennetta ja siten toiminnan kestävyyttä sekä kykyä sopeutua erilaisiin rahoitustilanteisiin. Lisäksi on toteutettu suuri määrä muita toimia. Palvelujen hankinta on keskitetty ja siirrytty kokonaistaloudellisiin puitejärjestelyihin. Parhaillaan käynnissä on myös mittava kiinteistöomaisuuden (noin 2500 rakennuksen) läpikäynti, jolla haetaan säästöjä erityisesti niiden jatkuviin ylläpitokustannuksiin. Vastaavasti tarkastellaan kalustokustannuksia, vuokrasopimuksia, palveluverkostoa ja muun muassa tiemaksuja. Laaja, tuottavuutta lisäävä tietojärjestelmä- ja arkkitehtuuriuudistus on niin ikään käynnissä.

Metsähallitus
PL 80 (Opastinsilta 12 C)
FI-00521 Helsinki, Suomi Finland
kirjaamo@metsa.fi

Tel. 0206 39 4000
www.metsa.fi
Y-tunnus / Business ID: 0116726-7

HELMI-elinympäristöohjelma
Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomi vastaa luontopolitiikallaan kansainvälisiin sitoumuksiin ja tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä mm. jatkamalla Helmi-ohjelmaa. Lisäksi EU:n ennallistamisasetuksen mukaan ennallistamistoimenpiteiden toteuttamista tulee tehdä vähintään 20 prosentilla EU:n maa- ja merialueista vuoteen 2030 mennessä. Suojelualueiden hoidolla on erittäin merkittävä rooli, jotta ennallistamisen ja luonnonhoidon tavoitteet saavutetaan. Aiemmat vuodet ovat osoittaneet, että Luontopalvelut pystyy rahoituksen salliessa toteuttamaan kustannusvaikuttavasti ennallistamis- ja luonnonhoitotöitä isolla volyymilla. Luontopalvelut on ehdottanut JTS 2025-2028 esityksessä 10 milj. € lisärahoitusta Helmi-ohjelman toteutukseen vuodelle 2025.

Digikokonaisuuden kehittäminen
Metsähallituksen paikkatietoon perustuvien tietojärjestelmien rooli luonnonsuojeluhallinnon yhteiskäyttöisten palveluiden vastuullisena toimijana on merkittävä. Seuraavan sukupolven paikkatietojärjestelmien toteutus tukee älykkäitä prosesseja ja luo toimivat työvälineet sekä tarjoaa laajoja mahdollisuuksia visuaaliseen tiedon hyödyntämiseen toiminnan johtamisessa ja ohjaamisessa. Nopeat muutokset toimintaympäristössä tuovat paineen nopealle ja reaaliaikaiselle päätöksenteolle, datan laajemmalle hyödyntämiselle ja toiminnan ohjaamiselle tiedolla johtamisen lähtökohdista sekä datan avaamiselle. Tarkoituksena edistää edelleen digitalisaatiota luonto-, historia-, metsästys- ja kalastuskohteiden kävijöiden, yhteistyökumppanien (esim. yrittäjät, alueelliset toimijat) ja muiden ulkoisten sidosryhmien (mm. ympäristöhallinto, MMM, LUKE, Riistakeskus). Luontopalvelut on ehdottanut JTS 2025-2028 esityksessä 0,7 milj. € lisärahoitusta digikokonaisuuden kehittämiseen vuodelle 2025.

STRAVA
Valtiovarainministeriön vetämässä STRAVA-työryhmässä selvitettiin valtion kulttuurihistoriallisesti ja kokonaisturvallisuuden kannalta strategisia vajaakäyttöisiä kohteita. Työryhmässä arvioitiin, että yhteenlaskettu rahoitustarve kohteille kunnostettuna hyvään kuntoon olisi suuruudeltaan noin 75 milj. € kertaluonteisiin korjaus- ja kunnostustoimiin, ja lisäksi noin 4 milj. € vuosittaista rahoitusta vähintään seuraavan kymmenen vuoden ajan.

Luontopalvelujen osalta työryhmä esitti kolmen kohteen valtio-omistuksesta luopumista vuoteen 2029 mennessä (Kajaanin rauniolinna, Svartholman merilinnoitus sekä valtion osuus Kärnäkosken linnoituksesta). Luovutukset tehtäisiin luovutuslain (973/2002) mukaan. Kiinteistöjen haltijoiksi on tarkoitus etsiä vastuulliset tahot, joilla on kyky kiinteistöjen kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseen. STRAVA-työryhmässä arvioitiin, että kohteiden luovuttamisen edellytyksenä oleviin toimenpiteisiin tarvitaan 2 milj. € kertaluonteinen määräraha. Lisäksi muiden kohteiden hoito edellyttää vuositasolla 2,75 milj.€ pysyvän kehyksen nostoa, mikäli halutaan estää kansallisesti merkittävän kulttuuriomaisuuden suojeluarvojen heikkeneminen ja vaurioiden laajeneminen. Luontopalvelut on ehdottanut JTS 2025-2028 esityksessä 4,75 milj. € lisärahoitusta STRAVAn toteutukseen vuodelle 2025.

Metsähallitus
PL 80 (Opastinsilta 12 C)
FI-00521 Helsinki, Suomi Finland
kirjaamo@metsa.fi

Tel. 0206 39 4000
www.metsa.fi
Y-tunnus / Business ID: 0116726-7